

อหยาตัย-นึสัย-อุปนึสัย-วาสนา

อหยาตัย

คือ ภาวะที่อาตัยอยู่กับจิตใจ ดึงจิตใจให้เกิดความมุง หรือนอมจิตใจไปให้เกิดเจตนากรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ถ้ามีอหยาตัยประกอบด้วยโทสะ พยาบาท ย่อมดึงจิตใจให้เกิดความมุง หรือนอมจิตใจให้เกิดเจตนากรรม คือมุงก่อกุชั้ โทษแก่ผู้อื่น

ถ้ามีอหยาตัยประกอบด้วยเมตตากรุณา ย่อมดึงจิตใจให้มุงก่อก่อกุชั้สุขประโยชน์แก่ผู้อื่น อหยาตัยโดยย่อจึงมี ๒ คือ อหยาตัยเลวกับอหยาตัยดี เหตุที่อุดหนุนให้เกิดอหยาตัยคือ นึสัย อุปนึสัย

นึสัย

คือ ที่เข้าอาตัยของจิตใจ ในฐานะเป็นพื้นเพและเป็นเหตุอุปการะ มีทั้งฝ่ายดี และฝ่ายชั่วเหมือนอหยาตัย เพราะจิตต้องเป็นนึสัย คือผู้อาตัยอยู่ในนึสัย คือที่อาตัยอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าอาตัยอยู่กับกิเลส เช่น อาตัยตัณหา อาตัยมานะ อาตัยทิฏฐิ เรียกว่า ตัณหานึสัย มานนึสัย ทิฏฐินึสัย

ถ้าอาตัยคุณธรรม คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา เรียกว่า ศรัทธานึสัย หรินึสัย โอตตปปะนึสัย วิรียนึสัย ปัญญานึสัย

ฉะนั้น คนจะทำอะไรจึงสุดแต่นึสัย ถ้านึสัยเป็นส่วนชั่วก็ทำชั่ว นึสัยเป็นส่วนดีก็ทำดี แต่นึสัยแสดงออกเป็นอหยาตัย คือทำให้เกิดความมุงหรือนอมไปของจิตใจก่อนแล้ว จึงเกิดเป็นเจตนากรรมทำชั่วหรือดีดังกล่าว

อุปนิสัย

คือ ที่อยู่พำนักอาศัยของจิตใจ มีอธิบาย ๒ อย่าง อย่างหนึ่งว่า นิสัยที่แรงกว่าปกติเรียกว่า อุปนิสัย เทียบอย่างคำว่า บารมีและอุปบารมี อีกอย่างหนึ่งว่า นิสัยชนิดที่เป็นรองเรียกว่า อุปนิสัย

อุปนิสัยในความหมายหลังนี้ หมายถึงนิสัยที่อบรมเพิ่มเติมเข้าใหม่ เช่น อบรมสติปัญญา พิจารณาในการส่องเสพ ในการอดกลั้น ในการละเว้น ในการบรรเทาถอน เป็นต้น หรือเช่น อบรมในบุญกุศล คือ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ทำสมาธิและปัญญาให้เกิด เรียกว่า ทานูปนิสัย สีลูปนิสัย ภาวนูปนิสัย

การอบรมจนเป็นนิสัย อุปนิสัย จำต้องอบรมบ่อยๆ จนอยู่ตัว เหมือนอย่างกระดาษที่ม้วนจนอยู่ตัว จับคลี่ออกปล่อยมือก็ม้วนกลับเข้าไปเอง ความอยู่ตัวนี้เรียกว่า **วาสนา มีทั้งทางชั่วและทางดีเช่นเดียวกัน**

การอบรมจนเป็นวาสนา เป็นนิสัย อุปนิสัย แสดงออกเป็นอัธยาศัย แล้วแสดงออกเป็นเจตนากรรมดังกล่าวมานี้ อาศัยเสวนาการชองเสพบ่อยๆ เป็นสำคัญ ฉะนั้นพระบรมศาสดาจึงตรัสไว้ในมงคลสูตรเป็นข้อต้นว่า

**“อเสวนา จ พาลานํ การไม่ชองเสพ คบหาคนพาล
ปณฺธิตานญฺจ เสวนา การชองเสพ คบหาบัณฑิต”**

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ยํ เว เสวติ ตาทิโส คบคนโดย้อมเป็นเช่นคนนั้น”

การที่จะเป็นเช่นคนที่ตนคบ หมายถึงคบหากัน (เสวนา) จนเกิดความคุ้นเคยอยู่ตัว เกิดมีนิสัย อุปนิสัย และอัธยาศัยคล้ายคลึงกันเป็นอย่างเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ คนที่มีอัธยาศัยเช่นใด ก็ย้อมเสวนากับคนที่มีอัธยาศัยเช่นนั้น

คนที่มีอัธยาศัยเลวก็เข้าพวกคนเลว คนที่มีอัธยาศัยดีก็เข้าพวกคนดี ดังที่ปรากฏในพระญาณของพระศาสดาองค์นี้ ข้อนี้เป็นความจริงที่มีอยู่ทุกกาลสมัย บัดนี้มักพูดอ้างว่าสิ่งแวดล้อม แต่อ้างว่าเสวนาตรงกว่า...

:: สิริมงคลของชีวิต

:: สมเด็จพระญาณสังวรฯ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก